

FERÓNÉ KOMOLAY ANIKÓ

AZ ÓVODAPEDAGÓGUS-KÉPZÉS ÉVTIZEDEI SÁROSPATAKON

Ködöböcz József írja: „Szerénység jellemezte mindvégig (a tanítóképző) működését [...], mely nemes hagyományokat ápolt, sok jó magot hintett és jó munkát végzett.” (Ködöböcz, 1986, 286. pp.) Ezzel a gondolattal szeretnék tisztelni a 160 éves sárospataki tanítóképzés előtt, abban a reményben, hogy a pataki nevelőképzés fényét a 46 évvel ezelőtt megindított óvónőképzés is növelni tudta. Erre a közel öt évtizedre a gyakorlati szakember szemével tekintek vissza, mint aki a szak felelőseként végig élte azt, s azért tevékenykedett, hogy a pataki óvodapedagógus- képzést is az ország elsői között emlegethessék.

Az 1970-es évek – Az útkeresés

Az 1970-es évekből nincsenek személyes élményeim, ezért Dr. Földy Ferenc előadásából merítetek, amely az Óvónőképző Intézetek V. Tudományos Konferenciáján hangzott el Szarvason, 1984-ben. A sárospataki óvónőképzés megindítását a társadalmi igény tette szükségessé. Az 1970-es években egyre több óvoda épült, mivel rohamosan nőtt a gyermeklétszám. Ezzel együtt az óvónőhiány is jelentkezett, különösképpen itt, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében. A Művelődésügyi Minisztérium 35.237/1971. VI. sz. rendelete alapján a sárospataki Tanítóképző Intézetben 1971 szeptemberétől a tanítóképzés mellett óvónőképzés is folyik. Így beindult a képzés a Kecskeméti Óvónőképző Intézet kihelyezett tagozataként 25 fős nappali és 53 fős levelező tagozatos hallgatói létszámmal.

Sárospatakon az óvónőképzésnek sem előzményei, sem kialakult módszerei nem voltak. Szükség volt a segítségre, melyet a nagy múltú Óvónőképző Intézetek (Kecskemét, Szarvas, Sopron) legkiválóbb oktatói, – akikhez a kezdeti időben többször ellátogattak a Patakon óvónőképzéssel foglalkozó oktatók – szívesen meg is adtak.

A pataki óvónőképzés első évtizede az útkeresésnek, az alapozásnak, a szak felépítésének az időszaka volt. A kollegák egymást is tanították. Rendszeresek voltak az értékes tartalmú szakmai beszélgetések, egymás oktatói gyakorlatának megismerése, a képzés során szerzett élmények megosztása.

Mindezek teremtték meg azt az értéket, amely alkalmassá tette a szakot az előtte álló feladatok magasabb szintű megoldására, illetve a főiskolai szinten történő óvodapedagógus- képzésre.

Az 1980-as évek – Az óvodapedagógus-képzés egyedi arculatának megteremtése

Az óvónőképzésben az 1986-89. évi képzési ciklus fordulatot jelentett. Ekkor vált főiskolai szintűvé, háromévéssé a képzés. Teljesen új alapokra kellett helyezni a tantervi struktúrát, a gyakorlatot. Ezekben az években már a szak szervezeti háttere is formálódott, megalakult a Gyakorlati Képzési Szakcsoport Feróné Komolay Anikó vezetésével. A gyakorlati képzés terén már megnyílt a lehetőség a pataki szellemiséget megőrző, egyéni arculatú, struktúrájú és tartalmú képzési koncepció kidolgozására.

A Gyakorlati Képzési Szakcsoportnak tagjai voltak a gyakorlati képzésben részt vevő oktatók, a gyakorlatvezető óvónők és a hallgatói csoportok képviselői, így a közös gondolkodás felelősségével elkészült képzési programok adták meg a keretét a gyakorlatnak, s biztosították az egységes szemléletmód és követelmény érvényesülését.

Közös munkálkodásunk eredményeként megszületett a szakmában „pataki modellként” emlegetett képzési rendszer, amelynek vezérelve a mester-tanítvány viszony érvényesítése volt. Arra törekedtünk, hogy hangsúlyt kapjon a mesterségtanulás módjának az elsajátítása, az intellektuális kíváncsiság iránti érzék kialakítása, a mélyreható kérdések megfogalmazásának a képessége, a gyermekismeret fontosságának a felismerése és gyakorlatának megtanítása. Ezen alapelvek mentén készült az elméleti képzés tanterve is, biztosítva a képzés harmóniáját, az elmélet és a gyakorlat egységét.

Az új gyakorlati képzési koncepció tehát a gyermekközpontú szemléletből történő kiindulásra helyezte a hangsúlyt, vagyis a gyermeki lelki struktúrára és annak optimális fejlesztésére alapozta az egész folyamatot.

Az 1980-as évek a nyitás, a kitekintés évei is voltak. Megismerkedtünk a Waldorf pedagógiával, a drámapedagógiával, a Gordon-módszerrel, amelyek elemei megjelentek az elméleti és gyakorlati képzésben egyaránt. Az 1980-as évek a felfutás évei is voltak. A szakközépiskolák bőven biztosították a jó alapokkal felvértezett hallgatói utánpótlást. Rekordlétszámokat döntögetett a levelező képzés is.

Az 1990-es évek – Az óvodapedagógus-képzés fénykora

Az 1990-es évek nagy lehetőséget és sok feladatot kínáltak az óvóképzés számára. A nagyobb intézményi önállóság birtokában a pataki szellemiséget továbbra is megőrző, egyedi sajátossággal bíró képzési koncepció kidolgozására készülhettünk fel. A folyamatos tantervi munkálatok, a sürgető társadalmi igényeknek való megfelelés, az óvodapedagógus-képzés új formáinak, mint a +1 kiegészítő képzésnek a megjelenése, szükségessé tette a szervezeti stabilitás erősítését, s megalakult az Óvóképzési Szakcsoport Feróné Komolay Anikó szakcsoportvezető irányításával, amely most már az elméleti és gyakorlati képzés koordinálását, tervezését, szervezését látta el. Speciális helyzetünkből adódóan – lévén kis létszámú szak – arra törekedtünk, hogy sikerüljön megtalálni a leghatékonyabb képzési modellt, a korszerű tartalmakat és tanítási-tanulási stratégiákat. Hittünk abban, hogy a Németh László által (a dolgozók iskolájára tantervként) kidolgozott, a képességek fejlesztését előtérbe állító, személyiségre koncentrálnó képzési koncepció lehet a hatékonyság biztosítója.

Az óvodapedagógus szak képesítési követelményei alapján megfogalmazhatóak voltak képzési céljaink. Ezek: olyan óvodapedagógusok képzése, akik jól megalapozott, általános és szakmai műveltségük, fejlett pedagógiai képességeik, ön- és emberismeretük, gyermekközpontú, érzelemgazdag beállítódásuk birtokában, – a családdal és a társadalmi környezettel együttműködve – alkalmasak az óvodás gyermek tudatos fejlesztésére, nevelésére, az egyetemes és nemzeti értékek, erkölcsi normák közvetítésére.

A képzési cél magában foglalja a gyakorlati képzés céljait is. Magas szintű, tovább építkező elméleti és gyakorlati tudás, a pedagógiai és pszichológiai ismeretek gyakorlati alkalmazása, érett, autonóm, kreatív személyiség kialakítása szerepelt ezek között. S a feladatok felsorolásakor a gazdag tapasztalati bázisra épülő személyiség- és képességfejlesztés került középpontba, mely a gyermekre és önmagára figyelő attitűd és a hatékonysághoz szükséges biztonságos gyermekismeret kialakítása érdekében jelentős.

Ez a program tehát személyiségközpontú és a képességek fejlesztésére orientált volt. A gyermekismeret és önismeret talaján a gyermekközpontú attitűd kialakítása érdekében, – melyet az empátikus megértés, a pozitív elfogadás, a kreativitás és kongruencia jellemez – kiemelten a kommunikációs, a kooperációs, a vezetési képesség, valamint a tolerancia fejlesztése kapott hangsúlyozott szerepet.

Gyakorlatorientált képzési rendszerben dolgoztunk. Egyrészt azért, mert az említett képességek kialakulásához szükséges tréningjellegű készségfejlesztés az egyéni és a csoportos gyakorlatok során valósítható meg a legeredményesebben, másrészt az volt célunk, hogy az önmagát irányító, belső kontrollal rendelkező, reflektív óvodapedagógusi személyiség kialakulását segítsük és erősítsük.

Számos szakmai beszélgetés témája volt az is, hogyan tegyen eleget a gyakorlatvezető óvónő és tanár a professzionális nevelés kihívásának, milyen válaszokat adjunk a kompetenciafejlesztés kérdéseire?

Alapvető kiindulási pontként fogalmaztuk meg, hogy a 3-6 éves gyermek legjellemzőbb lélektani tulajdonsága a világ globálisan történő felfogása, ezért ennek megfelelően született meg a tervezésnek az új formája, a tevékenységre épülő komplex programtervezés. Megerősítettük és mindenek felettiként értelmeltük a játék szerepének elismerését, a játékos tanuláshoz való gyermeki jogot.

Hittük és reméltük, hogy a nevelő munka mind a gyermekek, mind a hallgatók körében akkor lesz optimális és eredményes, ha biztosítjuk a globális pedagógiai folyamatot: a szükségleteket, a tevékenykedési formákat, a szakszerű tanulási stratégiákat. Az indirekt pedagógiai folyamatban a belső azonosulás magas fokra emeli a hatékonyságot, így működésbe lépnek az operátori rendszerek is: a motivációk, jártasságok, készségek, képességek, amelyek új pszichikus struktúrát alakítanak ki, illetve a meglévőket továbbfejlesztik. A lelki struktúrák hármas egysége (fej-szív-kéz) transzfer kapcsolatban áll egymással, így gyakorlatilag minden egyes fejlesztésben lelki egység is van, vagyis a legelemibb kognitív rutin kialakításakor is struktúraváltozást idézünk elő, lelki szükségletet elégítünk ki.

Fontosnak tartottuk a hallgatók szakmai önismeretének fejlesztését is. Ezért épült be a gyakorlati képzés féléves programterveibe az önismeretre alapozó, a reflektív gondolkodás technikáját alkalmazó önelemzés és önértékelés megtanulása és alkalmazása is.

Az új tanterv lehetővé tette a speciális képzések beindítását. A legnagyobb érdeklődés a bébiszitter- és a hoszteszképzés iránt mutatkozott, amelyek az óvodapedagógus szakos hallgatók számára a munkaerőpiacon jelentettek előnyöket, mivel a nyelvet beszélő és speciálisan is képzett fiatalok hazánkban és külföldön egyaránt keresettek voltak. Nagyon kedvelték még a hallgatók a videoszerkesztő és az erdei óvoda speciális képzéseket, mivel mindkettőnek megvolt a szükséges gyakorlati képzési háttere is.

Az 1990-es évek sikertörténete volt az egri kihelyezett levelező képzés beindítása 1991-ben, az Esterházy Károly Főiskolával együttműködve. A Konzultációs Központban tíz éven keresztül folyó képzés színvonalát nem csak a hallgatói visszajelzések bizonyították, hanem az igazi elismerést az 1997-ben lezajlott akkreditációs vizsgálat, és a 2000-ben megtörtént közbülső eljárás adta, ugyanis az Országos Akkreditációs Bizottság mindkét alkalommal kiválóra minősítette a szakon folyó képzést, a gyakorlati képzést pedig országosan példaértékűre. Részlet az értékelésből: „A szak minősítése kiváló.

- A szak oktatásáért felelős szakcsoport az elméleti alapozású szakmai és gyakorlati képzést az országos átlag feletti szinten végzi. A szakmai programok korszerűek, mindenben megfelelnek a képesítési követelményeknek.
- A tárgyi feltételek kimagaslóan jók, a személyi feltételek kiválóak.
- A levelező tagozaton folyó képzés kiváló. A személyi és tárgyi feltételek biztosítékok a kiváló eredmény tartós fenntartására.”

Az óvóképzésben a hallgatók mindig kitűntek szorgalmukkal és kiváló tanulmányi eredményeikkel, amelyeket fémjелеz a Köztársasági ösztöndíjasok és a Kitüntetéses oklevelet szerzők száma. A tudományos tevékenységben is az 1990-es években voltak a legsikeresebbek az óvodapedagógus szakos hallgatók, hiszen az OTDK-ról mindig számos díjjal tértek haza, ezzel is öregbítve a pataki főiskola hírnevét. Az óvóképzés mindvégig őrizte és ápolta a pataki hagyományokat, a pataki szellemet. Bekapcsolódtunk az Oktatási Minisztérium Nemzeti Emlékezet programjába. 1996-ban az „1000 éves a magyar iskola” rendezvényhez kapcsolódóan a hallgatók összeállítottak egy interjúkötetet, amelyben a főiskola neves oktatói, nevelői szólalnak meg, akik közül többen azóta már eltávoztak. A sajtó alá rendezéshez és a kiadáshoz akkor nem találtak szponzort, a pótolhatatlan értékű dokumentum sajnos máig kiadatlan.

A 2000-es évek – Ismét útkeresés

Az ezredforduló ismét új kihívásokkal érkezett. Változás előtt állt a közoktatás, a felsőoktatás, törvénymódosítás készült. Új fogalmakkal kellett megismerkedni, mint a kreditrendszer, az élethosszig tartó tanulás, a tudásalapú társadalom, inter- és multikulturalitás, kompetencia alapú képzés.

Hadd tegyek itt egy kis személyes kitérőt, mivel a második évezred első évei szakmai pályafutásom országos elismerését is meghozták. 2001-ben a Magyar Tudományos

Akadémia és az Oktatási Minisztérium „Mestertanár” kitüntetést és Fáy András-díjat adományozott. 2002-ben elnyertem a Soros Alapítvány igen rangos Solt Ottilia-díját. 2003-ban pedig az Országos Tudományos Diákköri Tanács „Tudással Magyarorszáért” emléklakettjét.

Megtörtént az intézményi integráció, a Miskolci Egyetem hetedik kara lettünk. 2002-ben megszűnt az Óvóképzési Szakcsoport és az egri Konzultációs Központban is az utolsó évfolyam fejezte be tanulmányait.

A kredit alapú oktatásra történő felkészülés már az évtized elején megindult, s próbáltuk megtalálni a szak szempontjából a legkedvezőbb struktúrát és tartalmakat. Így az első évek a tantervi munkálkodásról szóltak. Nem volt könnyű időszak, míg eljutottunk 2007-ig, és megszületett a szak korszerű és a törvényi előírások szerinti kompetencia alapon építkező tanterve.

Az új évezred új igényekkel is jelentkezett. A törvényi előírások alkalmazási feltételként szabták meg a főiskolai végzettséget. Újra megnőtt az érdeklődés a levelező képzés iránt, rövid ideig Salgótarjánban, Nyíregyházán és Kassán is működött Konzultációs Központ. Ugyanakkor az óvóképzésben is érzékelhető volt az az országos tendencia, amely a túlképzést mutatta. Nincsenek pontos követési mutatóink, de a tapasztalatok alapján kijelenthető, hogy sok volt az állás nélküli óvodapedagógus, bár az igazsághoz tartozik, hogy nagyon keresettek voltak a munkaerőpiacon más területekre. Ennek ellenére, – szerencsénkre – a jelentkezési arányok biztatóak voltak, és ez a szak hosszú távú megmaradását jelezte.

Az óvodapedagógus képzés a főiskola fő szakjává lépett elő. Persze ez sem jelentett garanciát. Melyek lehettek (volna) azok a kitörési pontok, amelyek a stabilitást segíthetik?

- az óvodapedagógusok számára ajánlott sokszintű továbbképzési formák,
- a szorgalmi időben megszerezhető OKJ-képzések biztosítása,
- az óvóképzéshez illeszthető felsőfokú szakképzések kínálatának bővítése (Csecsemő- és kisgyermeknevelő, Idősgondozó, Házvezetőnő stb.)
- új szakok indítása, mint pl. a Csecsemő és gyermeknevelő gondozó főiskolai szak, melynek munkálatai az egri Esterházy Károly Főiskola gesztorságával elkezdődtek,
- pályázatok révén beindítható képzések.

A 2010-es évek – Küzdelem a megmaradásért

A 2010-es évtized a közoktatási rendszer szerkezeti átalakítását hozta, és ezek az „újítások” még napjainkban is folynak, amelyeknek egyik érzékelhető jellemzője, hogy némileg szembe mennek az európai trendekkel. Ez a felsőoktatásra is hatással volt. Megindult egy tendenciózus létszámcsökkenés a tanító- és óvóképzésben, mely már-már vészhelyzetet idézett elő.

Az Eszterházy Károly Főiskola a régi sikeres együttműködésre építve 2013-ban segítő kezét nyújtott. 2016-tól az Eszterházy Károly Egyetem Sárospataki Comenius Campusaként működik a pataki pedagógusképző. Több képzési lehetőség feljánlásával, új szakok, képzési formák beindításával igyekeztek stabilizálni a pataki főiskolát. Azóta egy színes profilú intézmény képét nyújtja a főiskola, de a tanító- és óvóképzés dominanciáját még nem tudta visszahozni.

S az óvóképzés jövője? Ez még nyitott kérdés.

I/5. kép: A pataki tanítóképzés 160 esztendeje című ünnepi felolvasó ülés 2017. november 10-én (Fotó: Sasi Gábor)

Irodalom

Ködöböcz J. (1986) *Tanítóképzés Sárospatakon*. Tankönyvkiadó. Bp.